

Clinical Education Quality of Undergraduate Nursing Students in Ilam University of Medical Sciences During COVID-19 Pandemia

Masoumeh Otaghi ¹, Afsaneh Raiesifar ¹, Arman Azadi ¹, Ali Nourmoradi ^{2*}

¹ Department of Nursing, Faculty of Nursing and Midwifery, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran.

^{2*} MSc in Internal-Surgical Nursing, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran

*Corresponding author: Ali Nourmoradi, MSc in Internal-Surgical Nursing, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran
E-mail: alinourmoradi964@gmail.com

Article Info

Keywords: COVID-19 Pandemia, Nursing Education, Nursing Students

Abstract

Introduction: One of the factors affecting the quality of clinical education of nursing students was the environmental conditions. This study was conducted with the aim of determining the quality of clinical education of undergraduate nursing students of Ilam University of Medical Sciences during COVID-19 Pandemia.

Methods: Descriptive, correlational and retrospective research with census sampling was done. The research sample was all of the nursing students of Ilam University of Medical Sciences in 2022 who had at least one internship or in-person internship during COVID-19 Pandemia (n=210). The data were collected using the demographic information form and the Clinical Education Status Questionnaire (Mardani, 2009). Data were analyzed in SPSS software with descriptive and inferential statistics (Kolmogorov-Smirnov, Friedman).

Results: Most of the samples were male (53.8percent), between 20 and 25 years old (82.4 percent), single (84.8 percent), eighth semester (30.5 percent), native of Ilam (78.1 percent), and had a history of corona infection (76.7 percent). The highest mean score was in the dimension of supervision (4.00 ± 0.992) and the lowest mean score was in the dimension of educational environment (3.71 ± 0.932). According to Friedman's test, the quality of clinical education of the samples, in order of priority, included goals and curriculum, monitoring and evaluation, instructor's performance, dealing with students and educational environment.

Conclusion: The quality of clinical education of the samples during COVID-19 Pandemics was favorable. Due to the closure of universities and virtual education, the quality of dealing with students and the educational environment was lower than in other. Therefore, in the higher education system of Ilam University of Medical Sciences, more attention should be paid to these two dimensions and the quality of clinical education in other dimensions should be maintained.

کیفیت آموزش بالینی دانشجویان کارشناسی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ایلام طی پاندمی کووید-۱۹

معصومه اطافی^۱، افسانه رئیسی فر^۱، آرمان آزادی^۱، علی نورمرادی^{۲*}

^۱ گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ایران
^۲ کارشناس ارشد پرستاری داخلی-جراحی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ایران

* نویسنده مسوول: علی نورمرادی، کارشناس ارشد پرستاری داخلی-جراحی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ایران

ایمیل: alinourmoradi964@gmail.com

چکیده

مقدمه: از عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش بالینی دانشجویان پرستاری، شرایط محیطی است. این مطالعه با هدف کلی تعیین کیفیت آموزش بالینی دانشجویان کارشناسی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ایلام در دوران پاندمی کووید-۱۹ انجام شد.

روش‌ها: پژوهش توصیفی، همبستگی و گذشته‌نگر با نمونه‌گیری سرشماری بود. نمونه پژوهش کلیه دانشجویان پرستاری دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ایلام در سال ۱۴۰۱ بودند که حداقل یک واحد کارآموزی یا کارورزی حضوری طی پاندمی کووید-۱۹ داشتند (n=210). داده‌ها با فرم اطلاعات دموگرافیک و پرسشنامه وضعیت آموزش بالینی مردانی (۱۳۸۹) گردآوری شده و در نرم افزار SPSS با آمار توصیفی و استنباطی (کولموگروف-اسمیرنوف، فریدمن) تحلیل شدند.

یافته‌ها: اکثر نمونه‌ها مرد (۵۲/۸ درصد)، بین ۲۰ تا ۲۵ سال (۸۲/۴ درصد)، مجرد (۸۴/۸ درصد)، ترم هشتم (۳۰/۵ درصد)، بومی ایلام (۷۸/۱ درصد) و با سابقه ابتلا به کرونا بودند (۷۶/۷ درصد). بالاترین میانگین در حیطه نظارت (۰/۹۹۲ ± ۴/۰۰) و کمترین میانگین در حیطه محیط آموزشی (۰/۹۳۲ ± ۳/۷۱) بود. میانگین حیطه‌ها بالاتر از ۳/۵ و در حد مطلوب بود. طبق آزمون فریدمن، کیفیت آموزش بالینی نمونه‌ها به ترتیب اولویت شامل اهداف و برنامه آموزشی، نظارت و ارزشیابی، عملکرد مربی، برخورد با دانشجو و محیط آموزشی بود.

نتیجه‌گیری: کیفیت آموزش بالینی نمونه‌ها در پاندمی کووید-۱۹ مطلوب بود. به دلیل تعطیلی دانشگاه‌ها و آموزش مجازی، کیفیت برخورد با دانشجو و محیط آموزشی کمتر از سایر حیطه‌ها بود. بنابراین در نظام آموزش عالی دانشگاه علوم پزشکی ایلام باید توجه بیشتری به این دو حیطه شده و کیفیت آموزش بالینی سایر حیطه‌ها حفظ شود.

واژگان کلیدی: پاندمی کووید-۱۹، آموزش پرستاری، دانشجویان پرستاری

پزشکی و بنا بر وضعیت استان‌ها با توجه به میزان ابتلا به عفونت کووید-۱۹، میزان بستری در بیمارستان و میزان مرگ و میر، راهبردهای فوق برای مدیریت آموزش در دانشگاه‌ها و به تبع آن برای دانشجویان پرستاری به کار گرفته شدند. در دانشگاه علوم پزشکی ایلام آموزش نظری به صورت مجازی و آموزش در عرصه‌های بالینی به صورت حضوری بود. بیمارستان شهید مصطفی خمینی (ره) شهر ایلام به بیماران مبتلا به کووید-۱۹ اختصاص یافت. بخش‌های معمول این بیمارستان به بیمارستان امام خمینی (ره) انتقال یافتند. به این ترتیب دانشجویان توانستند در بخش‌های اختصاصی متناسب با واحدشان حضور داشته باشند. ولی تعداد مراجعین به بیمارستان کم شده بود؛ به نحوی که گاهی تعداد دانشجویان پرستاری از تعداد بیماران هر بخش بیشتر می‌شد. با توجه به حذف بخش عمده فضای آموزشی بیمارستان شهید مصطفی (ره)، روند تدریجی تریق واکسیناسیون کرونا، لزوم حضور دانشجویان سایر گروه‌های پزشکی در کارآموزی یا کارورزی (پزشکی عمومی، دستیار پزشکی، اتاق عمل، هوشبری، فوریت پزشکی)، تعداد کم بیماران غیر کووید-۱۹ بستری و به منظور رعایت حضور حداقل تعداد افراد و جلوگیری از ازدحام در بخش‌ها، طبق تصمیمات مشترک معاونین درمان و آموزشی دانشگاه، هم از زمان کارآموزی و کارورزی به صورت نسبی و با توجه به شرایط کاسته می‌شد و هم تعداد دانشجویان در گروه‌های کارآموزی و کارورزی به تصف و گاهی به یک سوم تقلیل می‌یافتند.

با توجه به اثر عوامل مختلف بر کمیت و کیفیت آموزش پرستاری، بررسی وضعیت آموزش بالینی دانشجویان کارشناسی پرستاری به صورت دوره‌ای اهمیت بسیاری داشته و به رفع موانع و مشکلات موجود کمک می‌کند. یکی از عوامل مؤثر بر وضعیت آموزش بالینی کشور، شرایط ناشی از پاندمی کووید-۱۹ در ایران و به تبع آن در دانشگاه علوم پزشکی ایلام بود. این مطالعه با هدف کلی تعیین وضعیت کیفی آموزش بالینی دانشجویان کارشناسی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ایلام در پاندمی کووید-۱۹ انجام شد.

روش‌ها

این پژوهش، از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی-همبستگی است که به صورت گذشته‌نگر انجام شده است. روش نمونه‌گیری سرشماری بود. نمونه پژوهش کلیه دانشجویان پرستاری به تعداد ۲۱۰ نفر در نیمسال دوم ۱۴۰۱-۱۴۰۰ در دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ایلام بودند که حداقل یک واحد کارآموزی یا کارورزی حضوری طی دوران پاندمی کووید-۱۹ داشتند. ابزار گردآوری داده‌ها شامل دو

پرستاری حرفه‌ای پیچیده و چندوجهی است که برای آماده سازی دانشجویان پرستاری، نیازهای زیادی ایجاد می‌کند. در آموزش امروزی اغلب بر دانش و مهارت تأکید می‌شود [۱]. کارآموزی بالینی یک عمل متمرکز و تحت نظارت است که در آن دانشجویان پرستاری فرصت‌هایی برای تسلط بر مهارت‌های بالینی و انطباق بهتر با محیط کار واقعی دارند و باعث شکل‌گیری کیفیت عمل حرفه‌ای می‌شود [۲]. محیط یادگیری بالینی به طور غیرمستقیم بر مشارکت یادگیری دانشجویان پرستاری از طریق تعهد حرفه‌ای تأثیر می‌گذارد [۳]. با توجه به عوامل مختلف تأثیرگذار و انتظارات عملی از دانشجویان پرستاری، هرگونه تلاشی برای بهبود محیط یادگیری بالینی در سطح بیمارستان و توسعه حرفه پرستاری را ارتقا بخشد [۴]. تأکید آموزش پرستاری بر تربیت پرستارانی است که علاوه بر کسب دانش تئوری، دارای مهارت‌های بالینی باشند. آموزش بالینی رکن اصلی آموزش پرستاری و قلب آموزش حرفه‌ای در پرستاری می‌باشد. هدف اصلی آموزش پرستاری اجرای آموخته‌های کلاس‌های نظری در محیط‌ها و عرصه‌های واقعی و بر بالین بیمار است [۵، ۶]. بررسی وضعیت موجود عرصه‌های آموزش بالینی، تضمین‌کننده پیشرفت حرفه پرستاری در آینده خواهد بود [۷]. آموزش پرستاری بالینی، با حمایت مربی بالینی، می‌تواند فرصتی غنی برای یادگیری، تثبیت و تمرین مراقبت فرد محور باشد. تجربه یادگیری بالینی می‌تواند برای تصمیم‌نهایی دانشجویان مفید باشد [۸]. یکی از عوامل مؤثر بر وضعیت آموزش بالینی دانشجویان، شرایط محیطی است. از جمله شرایط محیطی مؤثر در سال‌های اخیر، پاندمی ویروس کووید-۱۹ بود. این ویروس در ایران رسماً در تاریخ ۳۰ بهمن ماه ۱۳۹۸ اولین بار در شهر قم تأیید و سپس همه استان‌های ایران را گرفتار نمود. شرایط ناشی از ویروس کووید-۱۹ که به صورت پاندمی جهان را درگیر نمود، بر وضعیت آموزش بالینی دانشجویان کارشناسی پرستاری از نظر کمیت و کیفیت اثرگذار بود [۹].

پاندمی کووید-۱۹ در جهان عملکرد دانشگاه‌ها را مختل نمود. آموزش پرستاران با اقدامات فاصله‌گذاری اجتماعی، انزوا و قرنطینه انجام شد. توقف موقت دوره آموزش بالینی، جایگزینی آن با آموزش مجازی و چرخش سریع به یادگیری از راه دور در یک محیط دیجیتال چالش‌هایی ایجاد کرد. اما کووید-۱۹ درس‌هایی از برابری، رهبری، عدالت اجتماعی، اخلاق و مراقبت از بیمار به همراه داشت که بر تغییر چشم‌انداز آموزشی مؤثر بود [۱۰]. در ایران طبق تصمیمات ستادهای بحران کشوری و استانی و نیز دستورالعمل‌های وزارت بهداشت، درمان و آموزش

بخش بود: بخش اول فرم اطلاعات دموگرافیک شامل جنسیت، سن، وضعیت تاهل، ترم تحصیلی، کارآموزی، بومی بودن، ابتلا به کرونا، تعداد دفعات ابتلا به کرونا، تعداد افراد گروه کارآموزی، بخش محل کارآموزی بود. بخش دوم پرسشنامه وضعیت آموزش بالینی مردانی و همکاران (۱۳۸۹) بود. این پرسشنامه حاوی ۳۳ سؤال در قالب معیار لیکرت پنج درجه ای به صورت کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم با نمره گذاری ۵ تا ۱ برای بررسی پنج حیطه به شرح زیر بود: اهداف و برنامه آموزشی (۱۱ سؤال) عملکرد مربی (۹ سؤال)، برخورد با دانشجو (۴ سؤال)، محیط آموزشی (۵ سؤال) و نظارت و ارزشیابی (۴ سؤال). در هر کدام از حیطه‌های این ابزار میانگین نمرات ۳/۵ و بیشتر از آن به عنوان وضعیت بالینی خوب، ۲/۵-۳/۴۹ وضعیت بالینی متوسط و ۲/۴۹ و کمتر از آن وضعیت بالینی ضعیف لحاظ شده است. روایی پرسشنامه در مطالعه مردانی و همکاران در سال ۱۳۸۹ تأیید شده است [۶]. در تحقیق حاضر به منظور محاسبه و برآورد میزان پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. در جدول شماره یک مقدار آلفای کرونباخ برای حیطه‌های پرسشنامه مشاهده می شود. با توجه به نتایج این جدول تمامی متغیرها دارای پایایی مناسب هستند (آلفای کرونباخ بیشتر از ۰/۷).

پژوهشگر پس از اخذ مجوز طی دو ماه به گردآوری داده‌ها پرداخت. در ابتدا با معرفی خود به دانشجویان، رضایت کتبی آگاهانه برای تکمیل پرسشنامه دریافت شده و به توزیع پرسشنامه پرداخته شد. داده‌ها بعد از ورود در نرم افزار SPSS نسخه ۱۶ با استفاده از آزمونهای توصیفی و استنباطی تحلیل شدند. داده‌ها با آزمون‌های کولموگروف-اسمیرنوف و فریدمن تحلیل شدند.

یافته‌ها

اکثر نمونه‌ها مرد (۵۳/۸٪)، بین سن ۲۰ تا ۲۵ سال (۸۲٪/۴)، مجرد (۸۴/۸٪)، ترم تحصیلی هشتم (۳۰/۵٪) و بومی ایلام (۷۸/۱٪) بودند. بیشتر پاسخ‌دهندگان بیان داشتند که تجربه ابتلا به کرونا داشته اند (۷۶/۷٪). جدول شماره دو نشان می‌دهد متغیرهای عملکرد مربی و برخورد با دانشجو دارای توزیع نرمال بودند؛ ولی توزیع داده متغیرهای اهداف و برنامه آموزشی، محیط آموزشی و نظارت و ارزشیابی دارای توزیع نرمال نبود ($P < 0/05$). بنابراین تحلیل داده‌ها با آزمون ناپارامتری فریدمن انجام شد. همچنین جدول شماره دو نشان می‌دهد بالاترین میانگین متعلق به متغیر نظارت و ارزشیابی ($4/00 \pm 0/992$) است و کمترین میانگین متعلق به محیط آموزشی ($3/71 \pm 0/932$) است. بطور کلی میانگین متغیرها بالاتر از ۳/۵ بود یعنی کیفیت آموزش بالینی مطلوب بوده است.

برای رتبه‌بندی کیفیت آموزش بالینی در حیطه‌های پنج‌گانه، از آزمون فریدمن و میانگین رتبه‌ها استفاده شد. در آزمون فریدمن مقدار مجذور کای دو به دست آمده برابر با ۳۲/۳۰۷ بود ($P = 0/001$). معنی‌داری آماری آزمون فریدمن بدین معناست که تفاوت رتبه‌بندی کیفیت آموزش بالینی در حیطه‌های پنج‌گانه معنی دار بوده و پاسخ‌دهندگان، رتبه‌بندی متفاوتی از حیطه‌های کیفیت آموزش بالینی مشخص کرده‌اند. نتایج رتبه‌بندی در قالب جدول شماره سه آورده شده است. طبق میانگین رتبه آزمون فریدمن، کیفیت آموزش بالینی دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ایلام به ترتیب اولویت عبارتند از: اهداف و برنامه آموزشی، نظارت و ارزشیابی، عملکرد مربی، برخورد با دانشجو و محیط آموزشی.

جدول (۱): ضرایب آلفای کرونباخ برای حیطه‌های

پرسشنامه

متغیر	تعداد سؤال	آلفای کرونباخ
اهداف و برنامه آموزشی	۱۱	۰/۹۱۱
عملکرد مربی	۹	۰/۸۸۰
برخورد با دانشجو	۴	۰/۸۱۱
محیط آموزشی	۵	۰/۸۶۵
نظارت و ارزشیابی	۴	۰/۷۸۸
کل پرسشنامه	۳۳	۰/۹۴۹

جدول (۲): سطح نرمال بودن داده‌ها

متغیرها	آمار توصیفی (میانگین + انحراف معیار)	آزمون کلموگروف-اسمیرنوف	سطح معنی داری
اهداف و برنامه آموزشی	$3/98 \pm 0/785$	۱/۴۳۵	۰/۰۳۲
عملکرد مربی	$3/92 \pm 0/727$	۱/۰۶	۰/۲۱۰
برخورد با دانشجو	$3/80 \pm 0/877$	۱/۲۹۰	۰/۰۷۲

محیط آموزشی	۳/۷۱ ± ۰/۹۳۲	۱/۸۵۹	۰/۰۰۲
نظارت و ارزشیابی	۴/۰۰ ± ۰/۹۹۲	۲/۴۶۶	۰/۰۰۰

جدول (۳): حیطه های کیفیت آموزش بالینی بر اساس آزمون فریدمن

حیطه	میانگین داده‌ها	میانگین رتبه	رتبه
اهداف و برنامه آموزشی	۳/۹۸	۳/۲۸	اول
عملکرد مربی	۳/۹۲	۳/۱۲	سوم
برخورد با دانشجو	۳/۸۰	۲/۷۹	چهارم
محیط آموزشی	۳/۷۱	۲/۶۱	پنجم
نظارت و ارزشیابی	۴/۰۰	۳/۲۰	دوم

بحث

طرح درس‌های آموزشی و یا انتظارات و برداشت‌های متفاوت دانشجویان باشد.

در خصوص حیطه های نظارت، برخورد با دانشجو و محیط آموزشی یافته‌های متفاوتی از مطالعات به دست آمد که به تفاوت انتظارات دانشجویان در شرایط قبل و بعد از کووید مرتبط هستند. در مطالعه مردانی و همکاران یکی از نقطه قوت‌های آموزش بالینی از دیدگاه کارآموزان و کارورزان مربوط به «اطلاع دانشجو از نحوه ارزشیابی بالینی در ابتدای دوره عملی» ذکر شده که بیانگر اهمیت نحوه ارزشیابی دانشجویان و نظارت بر عملکرد آنان است [۶]. التارس و همکاران (Ulenaers et al) تجربه فرارگیری بالینی دانشجویان پرستاری بلژیک را طی همه-گیری کوید-۱۹ بررسی نمودند. یافته‌های مطالعه ایشان نشان داد دانشجویان برای رفع نیاز به حمایت روانی اجتماعی از طریق تماس منظم با ناظر بالینی دارند. لذا برخورد با دانشجویان در ارتقای کیفیت آموزشی تاثیر بسزایی دارد. همچنین نشان دادند که دانشجویان بر نیاز به فضای بیشتر برای استراحت تاکید داشتند [۱۳]. مطالعه سانگ و کیم با هدف تعیین وضعیت فعلی آموزش بالینی پرستاری در بیمارستان‌های کره انجام شد. این مطالعه نشان داد که بیمارستان‌های بزرگ تحت فشار آموزش پرستاری هستند و لازم است در بیمارستان‌های آموزشی، استانداردهایی برای تضمین کیفیت آموزش فراهم شود [۱۴]. در مطالعه مهیار و همکاران با عنوان «بررسی کیفیت آموزش بالینی در زمان طغیان کووید-۱۹ از دیدگاه دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی اردبیل» کیفیت آموزش بالینی از دیدگاه دانشجویان پرستاری، در سطح متوسط قرار داشت. حیطه برخورد با دانشجو بیشترین نمره و

مطالعه حاضر با هدف کلی تعیین کیفیت آموزش بالینی دانشجویان کارشناسی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ایلام در دوره پاندمی کرونا انجام شد. یافته ها نشان داد کیفیت آموزش بالینی دانشجویان کارشناسی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ایلام در پنج حیطه کیفیت آموزش بالینی در دوره پاندمی کووید-۱۹ در حد مطلوبی قرار داشت. حیطه ها از بیشترین به کمترین امتیاز طبق رتبه بندی فریدمن شامل اهداف و برنامه آموزشی، نظارت و ارزشیابی، عملکرد مربی، برخورد با دانشجو و محیط آموزشی بودند. این یافته‌ها با یافته های کلی مطالعات توصیفی تحلیلی در ایران که وضعیت آموزش بالینی را از دیدگاه دانشجویان پرستاری بررسی نموده‌اند، همخوانی دارد [۶، ۱۱، ۱۲، ۱۵]. با این حال در مطالعه توکلی و همکاران، دیدگاه دانشجویان در مقایسه با مریبان نسبت به این حیطه‌ها متفاوت بوده که نویسندگان به پیچیدگی آموزش بالینی و ابعاد آن اشاره داشته‌اند [۱۱].

در خصوص حیطه اهداف و برنامه آموزشی می توان به مطالعه خدمتی زارع و همکاران با عنوان «وضعیت آموزش بالینی و عوامل مؤثر بر آموزش بالینی اثربخش از دیدگاه دانشجویان کارشناسی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی البرز در سال ۱۳۹۹ - ۱۳۹۸» اشاره کرد. یافته‌های مطالعه مذکور نشان داد که وضعیت آموزش بالینی در حیطه اهداف و برنامه آموزشی در سطح متوسط قرار دارد که نسبت به مطالعه حاضر در وضعیت پایین تری قرار داشت [۱۲]. دلیل این تفاوت می‌تواند مربوط به به ارائه مناسب اهداف و برنامه‌های آموزشی توسط مریبان از طریق طرح دوره و

حیطه نظارت و ارزشیابی کمترین نمره را از دیدگاه دانشجویان کسب نمود [۱۵].

در خصوص حیطه عملکرد مربی، در مطالعه خدمتی زارع و همکاران کیفیت آموزش بالینی در حیطه عملکرد مربی در سطح خوب بود که با نتایج تحقیق حاضر همخوانی دارد [۱۲]. در مطالعه مردانی و همکاران نیز یکی از نقاط قوت آموزش بالینی «برخورد مناسب مربی بالینی» بود [۶]. در مطالعه مهیار و همکاران گزینه‌های «انتظار مربی بالینی در رابطه با حضور به موقع دانشجویان»، «حضور به موقع مربی بالینی در محل کارآموزی»، «ارائه اهداف درس در اولین روز کارآموزی» و «مهارت کافی مربی بالینی در انجام امور بالینی» دارای بیشترین نمره و گزینه‌های «کافی بودن امکانات رفاهی در بخش» و «برخورداری سابقه کافی مربی بالینی» کمترین نمره را کسب نمودند [۱۵].

محدودیت اصلی پژوهش، محدودیت ذاتی پرسشنامه بود. با توجه به اینکه ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه بود، صحت و دقت دانشجویان در پاسخگویی پوشیده بود. لذا پژوهشگر با توضیح اهمیت موضوع و پاسخگویی به سؤالات احتمالی دانشجویان و دادن فرصت مناسب برای تکمیل دقیق پرسشنامه‌ها سعی نمود که مشارکت دانشجویان شرکت‌کننده در پژوهش را جهت ارائه اطلاعات صحیح جلب نماید. همچنین تفاوت‌های تدریس بالینی مربیان نیز می‌تواند از عوامل تأثیرگذار در کیفیت آموزش بالینی باشد که از کنترل پژوهشگر خارج بود.

نتیجه‌گیری

در مجموع یافته‌های پژوهش نشان داد کیفیت آموزش بالینی دانشجویان کارشناسی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ایلام در پاندمی کووید-۱۹ در حد مطلوبی قرار داشت. در میان حیطه‌های پنج‌گانه کیفیت آموزش بالینی، امتیاز حیطه اهداف و برنامه آموزشی بالاتر از سایر حیطه‌ها بود. کیفیت آموزش بالینی در پنج حیطه به ترتیب اولویت عبارت بودند از: اهداف و برنامه

آموزشی، نظارت و ارزشیابی، عملکرد مربی، برخورد با دانشجو و محیط آموزشی. این تصویر کلی نشان داده در نظام آموزش عالی دانشگاه علوم پزشکی ایلام باید کیفیت آموزش بالینی در حیطه‌های فوق‌الذکر در همین حد نگه داشته شود. همچنین توجه بیشتری به حیطه برخورد با دانشجو و محیط آموزشی شود. چرا که در پاندمی کووید-۱۹ به دلیل تعطیلی دانشگاه‌ها و برگزاری آموزش به صورت مجازی، کیفیت برخورد با دانشجو و محیط آموزشی تا حدودی پایین‌تر از سایر حیطه‌ها آمده است.

ملاحظات اخلاقی

این مطالعه حاصل پایان‌نامه کارشناسی ارشد پرستاری، گرایش داخلی- جراحی با کد اخلاق IR.MEDILAM.REC.1401.035 معرفت-نامه جهت شروع پژوهش از معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی ایلام أخذ و به بیمارستان-های آموزشی شهر ایلام ارائه شد. هدف از انجام پژوهش برای هرکدام از شرکت‌کنندگان توضیح داده شد. اطلاعات دریافتی از شرکت‌کنندگان کاملاً محرمانه بوده و نتایج به صورت کلی گزارش شده است. اصول اخلاقی در استفاده از منابع و مستندات داخلی و خارجی رعایت شد.

تضاد منافع

هیچ تضاد منافی بین نویسندگان مقاله وجود ندارد.

سپاسگزاری

از مسئولین و کارشناسان آموزشی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی ایلام برای تسهیل روند پژوهش تشکر می‌شود. همچنین از تمام دانشجویان پرستاری که به عنوان نمونه پژوهش در این طرح مشارکت داشتند، قدردانی می‌گردد.

منابع

1. Sandvik AH, Hilli Y. Understanding and formation—A process of becoming a nurse. *Nursing Philosophy*. 2023 Jan;24(1):e12387.
2. Tan X, He Y, Zeng Y, Tang J, Huang Y, Sun M. Facilitators and barriers of African postgraduate nursing students' adaptation to internship: A qualitative study. *Nurse Education Today*. 2022 Dec 1; 119:105534.
3. Ying W, Mingxuan L, Qian Z, Shuxian Z, Yufang G, Kefang W. The mediating role of professional

commitment between the clinical learning environment and learning engagement of nursing students in clinical practice: A cross-sectional study. *Nurse Education Today*. 2023 Feb 1; 121:105677.

4. Xiong W, Zhu A. Psychological experience among internship nurses at different internship stages: A qualitative study. *Nursing Open*. 2023 Jan;10(1):328-36.

5. Mollahadi M. Importance of clinical educating in nursery. *Education Strategies in Medical Sciences*. 2010 Jan 10;2(4):153-9.

6. Hamuleh MM, Heidari H, Changiz T. Evaluation of Clinical Education Status from the Viewpoints of Nursing Students. *Iranian Journal of Medical Education*. 2011 Mar 1;10(4).

7. Weller-Newton JM, McCormack B. From Nightingale to now: time to rethink clinical education in nursing. *The Clinical Teacher*. 2020 Oct;17(5):461-3.

8. Wang Q, Yu C. The role of masks and respirator protection against SARS-CoV-2. *Infection Control & Hospital Epidemiology*. 2020 Jun;41(6):746-7.

9. Heydari, M. Covid-19 in Iran. *Clinical Journal of Nursing and Midwifery*. 2020 May 10;9(1):572-3.

10. Dewart G, Corcoran L, Thirsk L, Petrovic K. Nursing education in a pandemic: Academic challenges in response to COVID-19. *Nurse education today*. 2020 Sep; 92:104471.

11. Tavakoli MR, Khazaei T, Tolyat M, Ghorbani S. The Quality of clinical education from the viewpoints of students and instructors of paramedical and nursing-obstetrics schools of Birjand University of Medical Sciences. *Scientific Research Journal of Shahed University*. 2014; 21 (110):41-48.

12. Khedmatizare M, Maryam A, Roohangiz N, Maede M. Clinical education status and factors affecting effective clinical education from the viewpoints of nursing students in Alborz University of Medical Sciences in the year 2020. *Journal of Nursing Education (JNE)*. 2020 Dec;9(5).

13. Ulenaers D, Grosemans J, Schrooten W, Bergs J. Clinical placement experience of nursing students during the COVID-19 pandemic: A cross-sectional study. *Nurse education today*. 2021 Apr 1; 99:104746.

14. Song J, Kim M. Study on clinical education for nursing in hospitals in Korea. *The Journal of Korean academic society of nursing education*. 2013;19(2):251-64.

15. Mahyar Z, Paydar S, Pooresmaeil M, Allahyari I, Nemati Vakilabad R. A Survey of the Quality of Clinical Education from the Perspective of Nursing Students during the Outbreak of COVID-19 in Ardabil University of Medical Sciences. *Journal of Health and Care*. 2022 Dec 10;24(3):232-44.

